

28.4.2021

Asia: E 47/2021

Eduskunta
Maa- ja metsätalous valiokunta

Asiantuntijalausunnon esittäjä: Luonnonvarakeskus (Luke), Latokartanonkaari 9, Helsinki

1 Johdanto

Komissio on antanut tiedonannon ”Ilmastokestävä Eurooppa – uusi EU:n strategia ilmastomuutokseen sopeutumiseksi” 24.2.2021 (COM(2021) 82 final). Suomi suhtautuu myönteisesti komission tiedonantoon EU:n sopeutumisstrategiasta ja tukee strategian kaikkia neljää tavoitetta: älykkäämpää, systeemisempää ja nopeampaa sopeutumista kautta linjan sekä kansainvälisten ilmastokestävyystoimien edistämistä. Strategiassa ehdotetut toimenpiteet ovat samansuuntaisia Suomen kansallisten sopeutumistoimien kanssa.

2 Lausunto

Luonnonvarakeskus (Luke) kiittää mahdollisuudesta esittää asiaa koskeva lausunto ja tarkastelee tässä lausunnossaan EU:n ilmastomuutokseen sopeutumisstrategiaa perusmuistion MMM2021-00193 pohjalta erityisesti ilmastokestävyyteen liittyvien tietoaukkujen täydentämistarpeita koskevilta osin.

Luonnonvarakeskus pitää tärkeänä tutkimukseen perustuvan tiedon laajamittaista ja avointa käyttöä sekä tutkimuksen, hallinnon sekä muiden toimijoiden aktiivista vuoropuhelua ilmastomuutokseen sopeutumiseksi. EU-tason tietoaisteistot ja työkalut (esim. Copernicus-ohjelma) tukevat ja tehostavat ilmastomuutokseen varautumista ja sopeutumistoimien suunnittelua toimimalla mm. ilmastopalvelujen (climate services) pohja-aineistoina. Kansainvälinen ja EU-tasoinen, monitieteinen tutkimusyhteistyö sopeutumisen ja ilmastomuutoksen tuomien riskien arviointiin liittyen on tärkeää, jotta mm. lähtötieto muuttuvasta ilmastosta on yhteneväistä ja kaikkien saatavilla. Jo olemassa olevat kansalliset seurantajärjestelmät on kuitenkin hyvä huomioida, jotta vältetään päällekkäisten järjestelmien rakentamiselta.

Suomen vastauksessa korostuvat myös tietotarpeet sopeutumistoimien talousvaikutuksiin liittyen. Sopeutumistoimien vaikutuksia tulisi tarkastella laaja-alaisesti sisältäen talousvaikutukset, sosiaaliset ja kulttuuriset vaikutukset sekä ympäristövaikutukset sisältäen vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen sekä ilmastomuutoksen hillintään.

Ilmastomuutokseen sopeutuminen on olennaisesti kytköksissä paikallisiin olosuhteisiin ja järjestelmiin, minkä vuoksi sopeutumistarpeissa ja sopeutumiskyvyssä on alueellisia eroja. Suomen lausunnossa korostetaan sopeutumistoimien kansallista ja paikallista luonnetta. Tutkimustieto tukee tätä. Lisäksi tulee huomioida ilmastomuutoksen kansalliset ja rajat ylittävät yhteisvaikutukset esimerkiksi arktisella alueella, jossa ilmastomuutokset vaikuttavat mm. porotaloudelle aiheuttavat merkittävää sopeutumistarvetta. Maa- ja metsätaloustyrittäjät on osallistettava hillintä- ja sopeuttamistoimien suunnitteluun ja heidän yrityksiään on tuettava riittävästi, etenkin jos toimet

28.4.2021

voivat alentaa merkittävästi heidän tuloaan ja saattaa heidät eriarvoiseen asemaan muuhun yritystoimintaan nähden. Toisaalta monet sopeutustoimet (esim. monimuotoinen viljely) voivat lisätä maatilojen tuottoa jo nykytilanteessa, jolloin niitä kannattaa tarjota proaktiivisesti maatalousyrittäjien käyttöön heti.

Komission strategiassa ehdotetaan sopeutumisen seurannan kehittämiseksi yhdenmukaistettujen arviointimenetelmien, standardien ja indikaattorien kehittämistä. Sopeutumistoimien johdonmukaisen ja jatkuvan kehittämisen sekä toimien kustannustehokkuuden ja vaikuttavuuden arvioinnin näkökulmista sopeutumisen seuranta ja seurannassa tarvittavien menetelmien ja indikaattorien kehittäminen on tärkeää.

EU:n kansainvälisten sopeutumistoimien kohdentaminen ilmastonmuutoksen vaikutuksille alttiimmille alueille on kannatettavaa. Ilmastonmuutos asettaa monien alueiden ruokaturvan ja yhteiskunnallisen vakauden alttiiksi vakaville seurauksille.

Sopeutumistoimet otettava osaksi politiikkatoimia kaikilla sektoreilla

Maataloussektorin sopeutumiskeinot

Ilmastonmuutos tuo uusia mahdollisuuksia Suomen maataloudelle, kun kasvukausi pitenee ja lämpösumma kasvaa. Toisaalta lämpeneminen tuo mukanaan lisääntyvää tauti- ja tuholaispainetta ja sään ääri-ilmiöitä, kuten kuivuus, helleaallot ja rankkasateet. Tuotantoeläinten hyvinvointia tukee pidentyvä laidunkausi, mutta haasteena ovat uudet eläintaudit ja hellejaksojen tuoma tukaluus. Tuotantoeläinten hygieniasta, juomaveden saannista ja eläinsuojien viilennyksestä huolehtiminen on yhä tärkeämpää.

Monipuolinen pellon käyttö on yksi tärkeimmistä kasvintuotannon sopeutumiskeinoista. Monimuotoinen viljely vähentää sään ääri-ilmiöiden aiheuttamia tuotannollisten ja taloudellisten tappioiden riskiä. Se parantaa maan kasvukuntoa, lisää hiiltä maahan ja vähentää rikkakasvien, tautien ja tuholaisien esiintymistä. Syyskylvöiset kasvit pitävät pellot kasvipeitteisenä ympäri vuoden, mikä on taloudellisesti kannattavaa ja ympäristölle hyväksi. Luken tutkimukset ovat auttaneet maatalousyrittäjiä löytämään uusia tuottoisia viljelykasveja Suomen eri alueille (esim. kumina). Tarvitaan jatkuvasti uutta, ajantasaista tietoa eri viljelykasvien menestymisestä ja viljelystä, jotta jatkossakin löytyy uusiin haasteisiin sopivia, kannattavia ja ympäristömyönteisiä vaihtoehtoja. Jo eri viljelykasvilajikkeet tuovat monimuotoisuutta viljelyyn, jos ne valitaan niiden paikallisen ilmastokestävyysmukaan. Suomalainen kasvinjalostus tuottaa uusia, entistä parempia, Suomen oloihin sopivia lajikkeita ja sillä on tavoitteena vastata myös muuttuvan ilmaston tuomiin haasteisiin. Paikallinen jalostaminen ja laaja kasvigeenivarakirjo ovat edellytys kasvintuotannon jatkumiselle sekä Suomessa että maailmalla. Geenivarojen säilyttäminen ei voi jäädä kaupallisten yritysten vastuulle, vaan pitää turvata julkisilla varoilla.

Vesitalouden hallinnasta tulee ilmastonmuutoksen edetessä yhä tärkeämpää. Sade tulee yhä useammin rankkasateina, joiden välillä on kuivuusjaksoja. Maaperän kuivatukseen tarvitaan toimiva salaojitus, jos mahdollista säätosalaojitus. Salaojitusta on tuettu EU:n maaseutuohjelmasta ja tuki on otettu hyvin vastaan. Tuki on kuitenkin vain pieni osa koko salaojainvestoinnista ja sitä tulisi lisätä niin, että toimenpiteestä tulisi houkutteleva laajemmalle viljelijäjoukolle. Jossain vaiheessa Suomen kasvintuotanto tulee tarvitsemaan

28.4.2021

myös kastelujärjestelmiä, alkaen Etelä-Suomen laajoista savipelloista. Vettä saa Suomessa useimmiten melko läheltä peltoa, mutta investointeja kasteluun pitää vähitellen alkaa lisätä. Nykyisin kastelun piirissä on lähinnä perunaa, juureksia ja vihanneksia. Kun vastuu ruoantuotannosta siirtyy ilmastomuutoksen edetessä Etelä-Euroopan kuivuvilta alueilta yhä kauemmas pohjoiseen, myös isojen tuotantoalojen viljelykasvien kastelu tulee tarpeelliseksi.

Ilmastomuutoksen hillintätoimien tehostaminen on tärkeää ilmastoriskien ja sopeutumistarpeen minimoimiseksi. Tästä näkökulmasta on tärkeää kehittää ilmastoviisaita toimintatapoja, jotka samanaikaisesti vähentävät päästöjä, lisäävät ilmastokestävyyttä sekä tehostavat kestävästi tuotantoa. Suomen maatalouden kasvihuonekaasupäästöistä yli puolet tulee turvepelloilta, jotka vastaavat noin 13% Suomen peltoalasta. Päästövähennystoimien kehittäminen ja kohdentaminen näille aloille on tärkeää. Turvepeltojen ja tuottamattomien peltojen käyttöä pitäisi ohjata tukitoimin siten, että niiden muokkaaminen vähenisi ja niillä kasvatettaisiin monivuotisia, hiiltä maahan tai pysyvään biomassaansa sitovia kasveja. Turvepellot ovat viljavia ja tuottoisia ja niiden poistaminen käytöstä tulee kalliiksi viljelijöille menetetyn tulon muodossa. Tämän vuoksi niiden ottaminen pois viljelystä vaatii erityisiä, riittäviä tukitoimia.

Metsäsektorin sopeutumiskeinot

Metsänhoidossa ja -käytössä tulee huolehtia metsien terveydestä ja sopeutumisesta muuttuvaan ilmastoon, lisätä monimuotoisuutta sekä vähentää metsänhoidosta aiheutuvia haitallisia ympäristövaikutuksia. Sekametsiä kasvattamalla ja metsien eri-ikäisrakenteisuutta ylläpitämällä voidaan edistää monimuotoisuutta, monitavoitteista metsien hyödyntämistä sekä kestävästi ilmastomuutoksen aiheuttamia tuhoja kuten myrskytuhoja vastaan. Puuston kasvua ja elinvoimaisuutta ja sitä kautta hiilinielua voidaan edistää maaperän ravinnetaloutta hoitamalla, kuten lannoittamalla kangasmetsiä tyypellä ja suometsiä puutuhkalla. Suuntaamalla puuntuotantoa laadukkaana puun kasvatukseen tuotetaan biotaloudelle arvokasta, moneen käyttöön soveltuvaa raaka-ainetta hiiltä pitkäkestoisesti sitovien tuotteiden valmistamiseen. Tavoitteen saavuttamiseksi kannattaa huolehtia geneettisen monimuotoisuuden seurannasta ja säilyttämisestä sekä kehittää edelleen puiden taudinkestävyyssjalostusta. Myös uudet ja runsastuvat puulajit on hyvä huomioida sopeutumisen näkökulmasta. Energiapuun, hakkuutähteiden, kantomurskeen, metsähakkeen ja metsäteollisuuden sivuvirtojen varastointi on välttämätön osa toimitusketjua. Hakkeen varastointiin liittyvää hävikkiä ja hiilipäästöjä tulisi vähentää, jotta hankintaketjujen hävikkiä saadaan pienennettyä ja ilmastotehokkuutta parannettua.

Suomessa suometsätalouden ravinnekuormitus on merkittävää, ja sen vähentämiseksi suositellaan vältettävän avohakkuita, ojituksia ja kunnostusojituksia, joiden takia pohjavedenpinta vaihtelee rajusti tai laskee syvälle ja käynnistää turpeen hajotuksen. Ravinteikkaille turvemaametsille voidaankin suositella jatkuvapeitteistä metsänkasvatustapaa. Ilmastovaikutuksien minimoimiseksi suometsien vedenpinta tulisi pitää niin korkealla kuin se metsänkasvatuksen merkittävästi kärsimättä voidaan pitää. Tämä edellyttää kunnostusojitusten rajaamista vain välttämättömiin tilanteisiin sekä pitämällä ojen syvyyksien pitämistä matalina.

28.4.2021

Lisätietoa:

Kurtti et al., 2021. Metsäbiotalous Suomessa – tutkimusta ja kehityspolkuja 2016–2020: Pohjoinen vihreä biotalous-ohjelman loppuraportti.
<https://jukuri.luke.fi/handle/10024/547339>

Lehtonen et al., 2021. Maankäyttösektorin ilmastotoimenpiteet: Arvio päästövähennysmahdollisuuksista. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-152-3>

Peltonen-Sainio, P., Sorvali, J., Müller, M. Huitu, O., Neuvonen, S., Nummelin, T., Rummukainen, A., Hynynen, J., Sievänen, R., Helle, P., Rask, M., Vehanen, T., Kumpula J. 2017. Sopeutumisen tila 2017. Ilmasto- ja ympäristöministeriön hallinnonalalla. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 18/2017. Luonnonvarakeskus, Helsinki, 89 s.

Lausunnon valmisteluun osallistuivat: Tutkimuspäällikkö Eeva Vainio, Erikoistutkija Kaija Hakala, Johtava tutkija Taru Palosuo, Tutkija Ilona Mettiäinen, Johtava tutkija Ari Rajala ja ohjelmajohtaja Anne Tolvanen